

Kabaré mindenáron?

Sally Bowles karriertörténete színpadon és filmfelújításban ismét nagyszámú közönséget vonz Joe Masteroff, John Kander, Fred Ebb és Harold Prince zenés játékaéhoz. Hiszen a kitűnő zene és a látványos jelenetek biztos szórakozást ígérnek. És ha sikerül valamit felvillantani a 30-as évek Berlinéről, Sally, Cliff, Schultz úr és Schneider kisasszony közel sem olcsó kisregénybe illő életéről, akkor már érdemes volt újabb *Kabaré*-lázal felkelteni a nézők érdeklődését. De csak ebben az esetben... Különben az előadások óhatatlanul egymás utánérzései lesznek, amelyeknek mélyén „ihletőként”, de nem ötletadóként a híres film áll.

Ebben az évadban többek között Kaposváron és Szegeden is műsorra tűzték a *Kabarét*-t, s csak azért nem írom, hogy ellentétes felfogásban, mert a hangsúly nem kifejezetten az ellentétben, hanem azon van, hogy a darab gondolkodásra készítető, figyelmeztető, a nézőtől aktív részvételt kiváltó mozzanatai nem egyenlő nyomatékkal jelentkeztek a két előadásban. A talán már elfogadott, „bevált” *Kabarét*-t vették mintául Szegeden, míg Kaposváron a hagyományostól eltérő, bár nem kevésbé hatásos produkciót láthattunk. Az alapvető eltérés abból adódott, hogy Szegeden valóban Sally Bowles karrierjének (karrier utáni vágyának) meséjét állították színpadra, keretként idézve a mulatót, Berlint, Schneider kisasszony lakását, míg Kaposváron inkább a klub adott alkalmat, szolgáltatott ürügyet annak a politikai folyamatnak az ábrázolására, amely kivétel nélkül befolyásolta a szereplők egymáshoz fűződő kapcsolatát. Szegeden még esetlegesnek, Kaposváron már elkerülhetetlennek érződött a penzióbeliek életének gyökeres átalakulása, vonzalmuk, szerelmük, barátságuk végleges lezárása. Az alapkonceptió tehát olyannyira különböző volt, hogy szinte csak a zene volt közös a két előadásban.

*

Bensőséges és intim hangulatú a kaposvári KIT KAT Klub műsora. Az elképzelt kabaréközönség szerepében érezheti

Csákányi Eszter és Spindler Béla a kaposvári Kabaréban (MTI fotó – Illovszky Béla felv.)

magát a néző, és boldogan élvezi a vonzó sztár műsorát. Csakhogy derűje szeretefoszlik, mihelyt újból és újból színpadra lép a Konferanszié. A rendező, Gazdag Gyula, megemelte, központivá tette ezt a szerepet, és ezáltal új színekkel gazdagította a történetet. Ennek a koncepciónak megfelelően a Konferansziét meg személyesítő Spindler Béla olyan figurát állított színpadra, aki folytonosságot és tagolást is biztosított a cselekmény egyes szálai között. Személytelen volt mint műsorközlő, arca nem árult el indulatot, mozdulatai nem tanúskodtak érzelmekről, ugyanakkor karakterisztikus volt néma megjelenése a mulatón kívül. Szövege szerint összekötötte a műsort és a klub életének egyes jeleneteit, de felbukkanása az utcán, Sallyék otthonában és az eljegyzésen, széttrökte a magánélet zárt, intim szféráját, figyelmeztetve ezzel arra, hogy szemtanúi vagyunk annak a morális züllésnek, amely a fasizmus térhódításával 1930-ban már rég nem csak a politikai életet jellemezte, hanem a családok békéjét is feldőlt. Ez a Konferanszié egy darab Schneider kisasszonyból és Ernst Ludwigból; hitetlen és naiv, mint Sally, agresszív, mint Max, és józanul előrelátó, mint Clifford, azaz ötvözi magában a többi szereplő egyes tulajdonságait, hol az egyiket, hol a másikat hangsúlyozva, úgy, hogy közben önálló egyéniségét is megtartja. Gondos, figyelmes házigazda, aki énekel, táncol, közben mindenkiire figyel: a klub vendégeire, művészeire, tulajdonosára egyaránt. De a klubon kívül a nézőtéren már visszautasítást vált ki magatartása, mert megzavarja nyugalmszabályait. Vészjósló mosolyával, ruganyos macskalépteivel nem kívánt szövetséget

kínál a színpadi Berlin és a nézőtér között. És zavarodottságunk csak fokozódik, ha szemünk elé tárul a Schneiderpenzió hol komikus, hol szánalmas „családi élete”, az a szűk kör, amely vágyaival már mélyen lehetőségei alatt marad.

Sallyre ebben a Berlinben nem a siker, legfeljebb a megélhetés, Schultz úr, jó esetben, a szörnyű megaláztatás, Ludwiga és Kost kisasszonyra néhány év biztos győzelem vár. S ebben a lehetőség- és kapcsolattrendszerben lehetetlen állást nem foglalni, ha oly felemás módon is, mint ahogy azt a Konferanszié teszi. Hol túl közelinek érezzük őt magunkhoz, hol mélyen elítéljük. Kiszolgálója és kívülálló szemlélője egyszerre a politikának. Nem úgy, mint Sally, Cliff, Ernst vagy Schultz úr, akik más-más indítékból, de nem képesek erre a kettős magatartásra. Sallynek a karrier legfeljebb csak háttér, amibe belekapaszkodhat, de naiv értetlensége sem önmaga érzéseinek, tehetségének felismeréséhez, sem környezetének és körülményeinek helyes értékeléséhez vezet. Ez utóbbiban párja Schultz úrnak, aki a józan emberi ésszt, méltóságot és lelkiismeretet ismerve nem tudja és nem meri mérlegelni helyzetét. Cliff mérlegel és menekül, kiszolgáltatva és meghazudtolva ezzel azt, amit szerelemnek hitt. S jószántából marad és épít Ernst Ludwig egy olyan birodalmat, amelynek legfőbb támaszai a Kost kisasszonyok lehetnek.

A rajnai sellők beiktatott jelenete is hangsúlyozta, hogy a történet Németországban játszódik, de a rendező szerencsésen kiemelte és erősítette az eseményeknek azt a szálát, amely nem egy helyszínt kívánt jellemezni, hanem arra

Király Levente a KIT KAT Klub táncosnőivel a szegedi Kabarében (Hernádi Oszkár felv.)

az egyetemes veszélyre hívta fel a figyelmet, amely 1930–31-ben a világ-gazdasági válság robbanásai mellett már világméretű háború körvonalainak kibontakozását jelezte Abesszíniától Mandzsúriáig. Hogy a fasizmus nem külsőségekben jelentkezik, az elsősorban Rajhona Ádám alakításának köszönhető, akinek Ernst Ludwigja csak „véletlenül” felejtí magán a karszalagot, aki vonzóan nagylelkű, aki „önzetlenül” bőkezű anyagiakban és tanácsok osztogatásában egyaránt. Csak arca és ideges mozdulatai árulkodnak türelmetlenségéről, vágyáról, hogy gondolatainak nyíltan is a hatalom szavával adjon nyomatékokot. Kost kisasszonynak (Nagy Anikó) végül is teljesen mindegy, kihez húz, de mert érzi, hogy most lehetősége van részt követelni a majdani dicsőségből, ezúttal hitét is felkínálja. . .

Sally és Cliff szerelme a kaposvári előadásban sem lehet teljesen mentes a romantikától, de ugyanakkor kapcsolatukat jelentős mértékben meghatározza az élni akarás reflexe, melyre persze más-ként reagálnak. Sally úgy látja, hogy ebben a világban az életben maradás a mun-

kaalkalommal egyenlő, s ezt a Cliff felkínálta szerelem semmilyen módon nem helyettesítheti. (Mint ahogy Schneider kisasszonnyal is [Czakó Klára] a túlélni vágyás választja a magányt.) Csákányi Eszter Sallyje, bár kitűnően mozgó és éneklő kabarécisillag, soha nem lesz igazán sztár, mert a lelke mélyén még igazán önző sem tud lenni, és szereti bár nem érti az embereket. Inkább sajnálatra, mint irigylésre méltó.

Cliffként Lukács Andor tehetetlen dühvel támad ugyan Ludwig embereire, de Sally életét alapjaiban megváltoztatni nem tudja. Nem mond többet arról, hogy *itt, így* élni nem lehet. Az a többlet, amellyel a színész megajándékozta Cliffet, a hit és remény Sallyben, hogy majd követi őt.

Spindler Béla az okos konferanszié, a szó minden pozitív értelmében és negatív hangsúlyában. Zavart kelt okossága, mert cinkosává teszi a nézőt, hisz belevonja, neki kínálja a kabarészórakozást, úgy, hogy egy pillanatra se feledjük, mi történik közben az utcán, s kiknek kíván új látványosságokat produkálni a színpad. S hogy kétségünk se le-

gyen efelől, kilép a kabaré porondjáról, hogy ha másként nem, egy kézmozdulattal is érzékeltesse jelenlétét, azt, hogy a helyzet tökéletes felmérése az, ami az okos konferansziét a rendszer kiszolgálójává tette. Kezében a később Schultz úr kirakatát betörő téglával, arcán a torz mosollyal félelmetes párja Ludwignak.

A függöny előtt ülő maszkos idegen varázslóként perdül színre a zene felhangzásakor. Szuggerálni akarja a nézőket: vegyék le kabátjukkal együtt gondjaikat is. Hatalmat akar szerezni a közönség fölött a gondtalan vidámság ígéretével, s bár képes életre kelteni panoptikumí figurákká merevedett embereket, s bár a KIT KAT Klub produkciója valóban fényes, a Konferanszié fizetett mosolya és derűje képtelen leplezni nyugtalan aggodalmát.

Spindler játékanak legnagyobb érdeme: képes egyszerre két közönségnek játszani. Az egyiknek, a berlini klub közönségének, amely elvárja, sőt természetesen veszi a műsorközlő testi-lelki azonosulását a kabaréporondon verekedő náccikkal, s egy másikkal, a kaposvári nézőknek, akiktől ő kéri és várja el, hogy elutasítsák ezt a közömbös és bele nyugvó magatartást. Torz és személytelen Konferanszié-maszkja mögül, nyilván nem akaratlanul, előtűnik smink nélküli arca, mely nem engedí hidegnek és kifejezéstelennek maradni tekintetét. Természetes biztonsággal táncol, énekel, nem választja prózai részekre és betétdalokra az előadást.

Vágó Nelly szép ruhái mellett Donáth Péter kitűnő színpadképe vonja magára a figyelmet. A különböző helyszínek, a penzió, a színpad berendezése azért találó, mert nem a külsőségekre helyezte a hangsúlyt, hanem a légkör megteremtésére. A díszlet egy-egy elemét egyszerre is láthatjuk a záróképből, összekapcsolva ezzel a kabaré belső világát és külső „életét”.

A kaposvári *Kabaré* feszült légköre tehát épp a megfordított történetben keresendő, nevezetesen abban, hogy nem az ideglen, bár fényűző kabarépódiumhoz szolgál díszletül a valóság, hanem az élet kap helyet a kabarében.

*

Szegeden Máriáss Melindának csak néhány felvillanásából lehet arra következtetni, hogy hisz Sallyje karrierjében,

amiért érdemes lemondani gyerekről, férjéről, vidéki békés családi otthonról. De sajnos csak ő hiszi ezt. A többi szereplő, nem tudni, miért, nemcsak nem bízik ebben, hanem még értetlenül is szemléli az eseményeket. Egyrészt kívül maradnak azon a küzdelmen, amit Sallynek meg kell vívnia a karrierért és a boldogulásért, másrészt nem azonosulnak saját szerepükkel sem. Ez előbbi a rendező, Hules Endre koncepciójának tisztázatlanságából fakad. Vajon a színen lévőek erőltlen egyéniségével Sally alakját kívánta erősíteni? Vagy a konferanszié szerepének halványításával, jóformán műsorközlővé szorításával a musicaljelleget akarta szolgálni? Nem derül ki. Ugyanis a jó zenés darabhoz összefogottabb zenekarra, jobb tánckarra és biztosabb énektudásra is szükség lett volna, egy ennél szerencsésebb színpadképben.

A klub és a penzió nyomasztó légkörébe érkező sztárjelölt valóban több ambícióval és tehetséggel rendelkezik, mint környezete. De egyénisége csak ebben a mulatóban tűnhet ki, s úgy látszik, ez a Sally ezzel meg is elégedett. Nem tudjuk, honnan indult, s hová akar tartani. Mert hogy hová jut, azt nemcsak a néző, hanem Cliff, az író (Molnár Mózes) is jól tudja, s igyekezete szerint ezt szeretné megértetni Sallyvel is. De kísérlete kudarcba fullad, sem a lány, sem a közönség nem érti szándékát, érveit. Ez a Cliff unalmat ígér, amiért érthetően nem hagyja ott a klubot Sally, inkább vállalja, hogy „úgy haljon meg, ahogy az a bizonyos Elsie”... Sally, akire Szegeden épül az előadás, nemcsak nem érti, de nem is akarja befogadni a világot. Sem állásfoglalásra, sem határozott döntésre nem képes. Ezért lemondása az anyaságról nem tűnik többnek pusztá szeszélynél.

Az élet még Schneider kisasszony lakásából is kiszorult, annak ellenére, hogy Kost kisasszony mindent megtesz, hogy némi mozgalmasságot csempésszen belé. Sally betoppánása lassanként elveszti érdekességét, és mindenkin úrrá lesz a beletörődés. Schultz úr is csak egy félmondattal erejéig vesz erőt magán, hogy véleményét mondjon Ludwignak, de ezt is enyhíti részegsége.

A Konferanszié – Király Levente – kívül maradása a penzióbeli eseményeken talán még érthető lenne, de nem világos, hogy a rendezői elképzelés miért nem illesztette legalább a mulató életé-

hez vagy valamelyik szereplőhöz. Így legfeljebb csak a közönség szórakoztatásában jut szerephez. Mármost a klub közönségének mulattatásában, ugyanis a nézőtérén ülők hiányolják azt a többletet, amellyel hozzájuk is szólna. Ez a figura még a kabaréporondon sem egyszerűsíthető táncoskomikus szereppé, nem-hogy azon kívül!

Cliff és Sally szerelme az első pillanattól magában hordja az elválás keserűségét. Ez természetesen jogos, de ebben a kapcsolatban nyilvánvaló, hogy Sally jóval erősebb, energikusabb egyéniség, céltartóbb jellem, mint szerelme. Cselekedeteikből Cliff Berlinben maradása következne logikusan. Máriáss Melinda nem tudja felvállalni az egész előadás terhét, különösen azért nem, mert a rendező a felmbéli Sallyt is el kívánja játszattatni vele. Molnár Mózes írója önálló jellem híján, csupán szemtanúja az eseményeknek.

A jelmeztervező Vincze Béla és a díszlettervező Máté Lajos a kabaré életéhez illő látványt kívánt színpadra állítani, de ez nem sikerült. Ez is közrejátszott abban, hogy a produkció nem volt több a már ismert *Kabaré*-előadások reprodukálásánál.

Joe Masteroff: Kabaré (kaposvári Csiky Gergely Színház)

Fordította: Szinetár Miklós. *Zene:* John Kander. *Versék:* Fred Ebb. *Dramaturg:* Eörsi István. *A dalszövegeket fordította:* G. Dénes György. *Díszlet:* Donáth Péter. *Szcenika:* É. Kiss Piroška. *Jelmez:* Vágó Nelly m. v. *Koreográfus:* Gesler György m. v. *A rendező munkatársa:* Pányoki László és Stella Attila. *Zenei vezető, karmester:* Hevesi András. *Rendező:* Gazdag Gyula m. v.

Szereplők: Spindler Béla, Lukáts Andor, Rajhona Ádám, Czákó Klára, Nagy Anikó, Gőz István, Csákányi Eszter, Beregszászi Olga, Cselényi Nóra, Tóth Eleonóra, Kisvárdai Gyula, Krum Ádám, Balák Margit, Tornyai Magda, Kari Györgyi, Kókai Mária, Kristóf Katalin, Simányi Andrea, Stettner Ottó, Somló Ferenc, Guttin András, Karácsony Tamás, Serf Egyed, Bal József, Hunyadkúrti György.

Joe Masteroff: Kabaré (szegedi Nemzeti Színház)

Vezényel: Pál Tamás, Várady Zoltán, Nagy Imre. *Díszlettervező:* Máté Lajos m. v. *Koreográfus:* Veöreös Boldizsár. *Jelmeztervező:* Vincze Béla m. v. és Máriáss Melinda. *Rendezőasszisztens:* Zsigovits Gábor. *Maszkemester:* Mánik László. *Rendező:* Hules Endre.

Szereplők: Máriáss Melinda, Molnár Mózes, Nagy Zoltán, Király Levente, Csizmadia László, Egervári Klára, Marosi Károly, Lőrinczy Éva, Szabó Mária, Rónay Beáta, Tóth Györgyi.